

BÖLÜM 1

TAVUK YETİŞTİRİCİLİĞİNİN ÖNEMİ
VE MEVCUT DURUM

ANAHTAR KAVRAMLAR

Tavuk, Et, Yumurta, Üretim, Tüketim

ÖĞRENME HEDEFLERİ

- 1 Tavuk yetiştiriciliğinin önemini bilir.
- 2 Tavuk yetiştiriciliğindeki gelişim süreci hakkında bilgi sahibidir.
- 3 Tavuk eti üretim ve tüketimi hakkında bilgi sahibi olur.
- 4 Tavuk yumurtası üretim ve tüketimi hakkında bilgi sahibi olur.

GİRİŞ

Artan dünya nüfusu ve değişen tüketim alışkanlıkları, insan beslenmesinde sürdürülebilir, ekonomik ve kaliteli hayvansal protein kaynaklarına olan ihtiyacı daha da artırmıştır. Bu ihtiyacın karşılanmasında tavuk yetiştiriciliği, kısa üretim döngüsü, düşük maliyetli yapısı ve çevre dostu özellikleriyle öne çıkan stratejik bir sektör konumundadır. Gelişen ıslah teknikleri, modern üretim sistemleri, otomasyon ve ileri işleme teknolojileri sayesinde sektör, geleneksel aile tipi üretim modelinden çıkarak büyük ölçekli ve entegre bir hayvancılık yapısına dönüşmüştür. Özellikle yumurta ve et üretiminde verimliliği esas alan bu dönüşüm, hem ekonomik kalkınmaya katkı sağlamakta hem de toplumun artan gıda ihtiyacının sürdürülebilir biçimde karşılanmasına olanak tanımaktadır. Tavukçuluk, günümüzde yalnızca bir üretim faaliyeti değil, aynı zamanda gıda güvenliği, istihdam ve ihracat açısından da stratejik bir öneme sahiptir.

1. TAVUK YETİŞTİRİCİLİĞİNİN ÖNEMİ

Giderek artan dünya nüfusu, sağlıklı ve dengeli beslenme gerekliliğini daha da ön plana çıkarmakta ve hayvansal protein kaynaklarına duyulan ihtiyacı artırmaktadır. Bu durum, özellikle kanatlı hayvancılık sektörünün yüksek verim potansiyeli ve ekonomik üretim imkanları sayesinde önemli bir rol oynamasına zemin hazırlamaktadır. Kanatlı hayvanları yetiştiriciliği, bu bağlamda değerlendirilebilecek önemli bir üretim dalıdır. Üretim alanı olarak tarıma elverişli olmayan düşük verimli arazilerin dahi ekonomik açıdan kullanılabilmesi, bu sektörü cazip kılmaktadır. Sınırlı alanlarda yüksek hayvan yoğunluğuna olanak tanınması, üretim verimliliğini artıran diğer bir özelliktir. Kanatlı hayvanlar, biyolojik olarak kısa sürede cinsel olgunluğa ulaşır; kısa kuluçka süreleri ve yüksek döl verimleri sayesinde jenerasyonlar arası süre de oldukça kısadır. Buna ek olarak, yemden yararlanma kabiliyeti iyi olan bu hayvanlar, birim üretim için harcanan yem miktarını düşürerek maliyet avantajı sağlamaktadır. Ayrıca, yan ürünlerinin de çeşitli sanayi dallarında ya da yem hammaddesi olarak değerlendirilmesi, atıkların ekonomik değere dönüşmesine de imkan verir.

Tavuk eti ve yumurtası içerdiği düşük yağ ve yüksek protein oranları sayesinde kalp ve damar hastaları, yaşlılar ile çocuklar için ideal bir besin kaynağıdır. Ayrıca, yumurta üretiminin yıl boyu devam etmesi, sürekli ve güvenilir bir besin kay-

nağı sunması bakımından da sektöre önemli bir katkı sağlamaktadır. Ürünlerin düşük maliyetle üretilmesi, pazarlama sürecini kolaylaştırırken, doğal kaynakların azaldığı günümüzde diğer hayvancılık kollarına göre en düşük karbon ayak izine sahip olması nedeniyle üretimin çevresel sürdürülebilirliğini de destekler. Bununla birlikte, kanatlı hayvanları yetiştiriciliği tüm bu avantajlarına karşın uygulaması titiz ve planlı bir üretim süreci gerektirmektedir. Başarılı ve kârlı bir üretim ancak iyi planlanmış sistemlerle mümkün olabilmektedir. Özellikle yoğun üretim yapılan sistemlerde, hastalıkların sürü içerisinde hızla yayılma riski bulunması, büyük kayıplara neden olabilmektedir. Bu nedenle üretim kontrolü için özel koşulların sağlanması ve modern teknolojinin etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Yeterli yatırım yapılması, üretim sürekliliğinin sağlanması ve entegre üretim modellerine geçilmesi, hem damızlıkların hem de yemlerin düzenli kontrollerinin yapılması, başarının anahtarıdır. Sonuç olarak, artan dünya nüfusu ve değişen beslenme alışkanlıkları doğrultusunda, kanatlı hayvancılık sektörünün sağlıklı, dengeli ve sürdürülebilir beslenmenin temininde stratejik öneme sahip olduğu; tüm avantajlarını en verimli şekilde kullanabilmek için ise planlı, teknolojik ve entegre üretim modellerinin benimsenmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

2. TAVUKÇULUĞUN DEĞİŞİMİ VE GELİŞİMİ

Tavukçuluk sektörü, tarihsel süreçte önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Yirminci yüzyıla kadar, dünya genelinde üretim küçük ölçekli ve az sayıda hayvandan oluşan tavuk sürüleri ile sınırlıydı. Daha sonra genetik ıslah çalışmaları ile üstün verim özelliklerine sahip hatlar geliştirilmiş; beslenme, sürü yönetimi ve hastalıklarla mücadele alanlarında bilimsel ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu teknik gelişmeler, tavukçulukta verim artı-

şını beraberinde getirmiş ve üretim maliyetlerinin düşmesiyle birlikte tüketim oranlarını da artırmıştır. Türkiye’de ise tavukçuluk başlangıçta kırsal yaşamla bütünleşmiş, küçük ölçekli bir aile faaliyeti olarak yürütülmüştür. Köylerde her hane kendi ihtiyacını karşılamak amacıyla genellikle 10-15 tavuk besleyerek yetiştiricilik yapılmaktaydı. Bu hayvanlar serbest gezen sistemle beslendikleri gibi, çevresel kaynaklardan da

doğrudan yararlanabilmekteydiler. Bugün dahi ülkenin bazı bölgelerinde bu geleneksel yetiştiricilik modeli varlığını sürdürmektedir. Zamanla nüfus artışı ve kentleşmeyle birlikte yaşam tarzı değişmiş, yumurta ve et talebi artmıştır. Aile tipi yetiştiricilik daha ekonomik bir boyuta taşınmış

ve sürü büyüklükleri artmıştır. Bu dönemde basit barınaklar inşa edilmiş, hayvanlar günün bir bölümünü serbest otlamayla geçirirken, geri kalan besin madde ihtiyaçları evsel atıklar ve tahıl artıklarıyla karşılanmıştır.

DİKKAT EDELİM

Tavukçuluk kısa sürede büyük bir gelişim geçirmiştir.

Kentleşmenin hız kazanması, tüketim alışkanlıklarını da değiştirmiş; geleneksel üretimden modern, ticari temelli entegre üretim modellerine geçilmesine zemin hazırlamıştır. Bu dönüşüm, tavukçuluğu sanayi ölçeğine taşıyarak sektörel yapıyı köklü biçimde yeniden şekillendirmiştir. Tavukçuluk endüstrisinde yaşanan dönüşümler, üretimden tüketime kadar birçok aşamayı kapsamaktadır. Geleneksel yetiştirme tekniklerinin yerini, yüksek verimlilik hedefiyle seçilmiş hibritler ve genetik olarak üstün genotipler almıştır. Bu durum, üretimde amaç odaklı ve daha etkin bir hayvan kullanımını beraberinde getirmiştir. Kuluçka teknolojisinde ise doğal yöntemlerin terk edilmesiyle birlikte, yapay kuluçka uygulamaları yaygınlaşmış; bu sayede aynı anda çok sayıda civciv çıkımı mümkün hale gelmiştir. Yumurta veriminde de önemli gelişmeler kaydedilmiş; bir tavuğun yıllık yumurta verimi ortalama 100'den 300'e kadar yükselmiştir. Bununla birlikte, yumurtalar kalite standartlarına göre sınıflandırılmakta ve pazarlama stratejileri de bu sınıflandırmaya göre şekillenmektedir. Erkek civcivlerin erken dönemde ayıklanarak yalnızca dişilerin yetiştirilmesi, verimliliği artıran önemli bir uygulama haline gelmiştir.

Tavuk eti üretimi de benzer şekilde dönüşüm geçirmiştir. Başlangıçta yalnızca yumurtlama sürecini tamamlamış tavuklardan elde edilen et, günümüzde tamamen bu amaca yönelik olarak

yetiştirilen hibritler aracılığıyla büyük ölçekli ve planlı üretimle sağlanmaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak, küçük ölçekli işletmeler yerini on binlerce hayvanın bulunduğu büyük kapasiteli modern çiftliklere bırakmıştır. Artan kapasite ve kârlılık ile birlikte, sektörde dikey entegrasyon yapıları yaygınlaşmış; yem üretiminden damızlık yetiştiriciliğine, kuluçkahane ve kesimhanelerden paketleme ve teknik hizmetlere kadar tüm süreçler büyük şirket yapıları altında toplanmıştır. Üretimde otomasyonun artmasıyla işgücü ihtiyacı azalmış; daha verimli ve kontrollü bir üretim sistemi ortaya çıkmıştır.

Beslenme alanındaki bilimsel gelişmelerle birlikte, hayvanlar dengeli ve optimize edilmiş karma yemlerle beslenmekte; bu da yemden yararlanmayı artırarak birim ürün başına tüketilen yem miktarını azaltmaktadır. Üretim tesisleri ise hammadde kaynaklarına ve pazarlara yakın bölgelerde yoğunlaşarak lojistik avantaj sağlamaktadır. Ürünlerin tüketiciye ulaşımı, geleneksel yöntemlerden modern zincir marketler aracılığıyla yürütülmekte; bu da pazarlama sürecini yeniden şekillendirmektedir. Artan üretim hacmiyle birlikte, hijyen standartlarına uygun, mekanize ekipmanlarla donatılmış modern kesimhaneler geliştirilmiş; bu tesislerde kesim ve soğutma işlemleri yüksek kaliteyle gerçekleştirilmektedir. Son olarak, ileri işleme teknolojileri sayesinde yalnızca tüy ve kanı alınan karkasların yerini,

tamamen temizlenmiş, parçalanmış, pişmeye hazır veya hazır gıda formunda (örneğin nugget, köfte gibi) işlenmiş ve dondurulmuş ürünler al-

mış; bu ürünler, tüketicilere kolay ulaşılabilir ve pratik seçenekler olarak sunulmuştur.

3. DÜNYADA TAVUK ETİ İLE TAVUK YUMURTASI ÜRETİM VE TÜKETİMİ

2022 yılı itibarıyla dünya genelindeki kanatlı hayvan sayısı 28.310.155.000 adede ulaşmıştır. Bu sayının %93.8'ini tavuk, %4'ünü ördek, %1.3'ünü hindi ve %0.9'unu ise kaz ile Beç tavuğu oluşturmaktadır. Aynı yıl içerisinde dünya kanatlı eti üretimi bir önceki yıla göre %2.1 oranında artarak 139.201.000 tona çıkmıştır. Bu üretimin %88.8'i tavuk eti, %4.4'ü ördek eti, %3.7'si hindi eti ve %3.2'si ise kaz ile Beç tavuğu etinden oluşmuştur.

Dünya tavuk eti üretiminde son yıllarda gözlemlenen artışın başlıca nedeni, özellikle Asya kıtasında yükselen tüketim eğilimidir. Asya'daki bu talep artışı, başta Çin, Hindistan, Endonezya, Pakistan ve Filipinler olmak üzere birçok ülkedeki tüketim oranlarındaki yükselişle ilişkilidir. Bununla birlikte, dünya genelinde tüketiciler arasında artan çevresel farkındalık, hayvan refahına verilen önemin artması, sağlık konularına yönelik hassasiyetler ve karbon ayak izi gibi unsurlar, kırmızı et yerine kanatlı hayvan etine olan talebi artırmıştır. Kanatlı hayvan üretiminin diğer hayvansal üretim alanlarına göre en düşük karbon ayak izine sahip olduğu tespit edilmiştir. Tavuk etinin diğer protein kaynaklarına kıyasla daha ekonomik ve ulaşılabilir olması, bu ürünün tercih edilirliliğinin artmasına katkı sağlamıştır.

Son 20 yıllık süreçte ABD, tavuk eti üretiminde lider konumunu korumuştur. 2000–2015 döneminde ikinci sırada yer alan Çin, sonraki yıllarda bu konumu Brezilya ile paylaşmıştır. Avrupa Birliği ülkeleri tavuk eti üretimi ile önemli bir üretici bölge olmaya devam etmektedir. Bunun yanı sıra Rusya, Meksika ve Tayland da öne çıkan üretici ülkeler arasında yer almaktadır.

Dünya et tüketiminde kanatlı hayvanlarının payı giderek artış göstermektedir. Bu eğilim, düşük gelirli gelişmekte olan ülkelerde beyaz etin kırmızı ete göre daha uygun fiyatlı olması; yüksek gelirli ülkelerde ise hazırlanmasının pratikliği ve daha sağlıklı bir besin tercihi olarak değerlendirilmesiyle açıklanabilir. Bu etkenler tavuk etine olan küresel talebi artıran başlıca nedenler arasında yer almaktadır. 2023 yılı verilerine göre, kişi başı kanatlı eti tüketiminde en yüksek değere sahip ülke 42.5 kg/yıl ile İsrail olmuştur. Bu ülkeyi sırasıyla 35.7 kg/yıl ile ABD, 34.6 kg/yıl ile Kuzey Amerika ve 33.0 kg/yıl ile Peru takip etmektedir.

2022 yılında dünya yumurta üretimi, bir önceki yıla kıyasla %0.1 oranında düşüş göstererek 932 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu toplam üretimin %93.4'ünü tavuk yumurtası oluşturmaktadır. Aynı yıl dünya genelinde tavuk yumurtası üretimi %0.6 oranında azalarak 82 milyon tona gerilemiştir. Çin, 29.2 milyon tonluk üretimiyle açık ara en büyük üretici konumundadır. Onu

sırasıyla Hindistan (6.6 milyon ton), ABD (6.5 milyon ton) ve Endonezya (5.9 milyon ton) takip etmektedir. Yumurta, insan beslenmesinde önemli rol oynayan, yüksek biyoyararlanıma sahip temel hayvansal gıdalardan biridir. Protein, yağ, vitamin ve mineral açısından zengin bir içeriğe sahip olması, onu dengeli ve sağlıklı beslenme açısından değerli kılmaktadır. Embriyonun gelişimini desteklemek üzere tüm temel besin öğelerini içermesi nedeniyle biyolojik açıdan da bütüncül bir gıda örneğidir. Yumurta proteinini, esansiyel amino asitlerin dengeli oranlarda bulunması ve yüksek sindirilebilirlik oranı sayesinde referans protein olarak kabul edilmektedir. Bu yönüyle, vücut tarafından en verimli şekilde kullanılan protein kaynaklarından biridir. Yu-

murta akı büyük oranda protein içerirken, yumurta sarısı da protein, yağ, vitamin ve mineral açısından zengindir. Yumurta sarısında A, D, E ve K gibi yağda çözünen vitaminler ile B grubu vitaminleri ve demir, çinko, fosfor ve selenyum gibi önemli mineraller yer almaktadır. Ayrıca kolin, lutein ve zeaksantin gibi sağlık açısından değer taşıyan biyoaktif bileşenler de sarı içeriğinde bulunmaktadır. Yumurtanın ekonomik açıdan ulaşılabilir olması, yüksek besin değeri ve geniş tüketici kesimi tarafından kabul gören özellikleri, tüketim talebini artıran temel unsurlar arasında yer almaktadır. Artan dünya nüfusu da bu talebi desteklemektedir. Üretimde üçüncü sırada bulunan ABD’de kişi başına yıllık ortalama yumurta tüketimi 253 adet seviyesindedir.

4. TÜRKİYE’DE TAVUK ETİ İLE TAVUK YUMURTASI ÜRETİM VE TÜKETİMİ

Türkiye’de kanatlı hayvancılık sektörü, entegre üretim modeli çerçevesinde iyi yapılandırılmış bir organizasyon yapısıyla faaliyet göstermektedir. Bu model; damızlık sürülerden başlayarak kuluçkahaneleri, kümesleri, yem üretim ve depolama sistemlerini, kesimhane ve işleme tesislerini, hijyen ve temizlik uygulamalarını, nihayetinde de pazarlama süreçlerini kapsayan bütüncül bir üretim zinciri şeklinde yürütülmektedir. 2023 yılı verilerine göre, Türkiye’deki toplam kanatlı hayvan varlığı 373.752.000 adet olarak kaydedilmiştir. Kanatlı hayvanları içerisinde tavuklar 368.655.000 adet ile %98.6 gibi çok büyük bir paya sahiptir. Broyler sayısı 254.178.000 adet ile toplam tavukların %68.9’unu, yumurta tavuğu sayısı ise 114.477.000 adet ile %31.1’ini oluşturmaktadır. Diğer kanatlı hayvanları arasında ise hindiler 3.379.000 adet (%0.9), kazlar 1.328.000 adet (%0.4) ve ördek 421.000 adet (%0.1) ile yer almaktadır. Bu veriler, Türkiye’de kanatlı hayvancılığının büyük ölçüde tavuk yetiştiriciliği odaklı olduğunu ve broyler üretiminin sektördeki ağırlığını açıkça ortaya koymaktadır. 2023 yılı verilerine göre, Türkiye’de et tavuğu varlığı bakımından en yüksek sayıya sahip il Manisa olmuş-

tur. Manisa, toplamda 37.8 milyon adet et tavuğu ile ülke genelindeki toplam üretimin %15.4’ünü karşılamaktadır. Bu ili 29.2 milyon adetle Balıkesir, 24.6 milyon adetle Sakarya ve 23.7 milyon adetlik varlığıyla Bolu takip etmektedir. Bu dört il, Türkiye’deki et tavuğu üretiminin önemli bir kısmını oluşturarak sektörde öne çıkan bölgeler arasında yer almaktadır.

Türkiye’de tavuk eti arzı ve kullanımına ilişkin veriler incelendiğinde, 2018-2023 yılları arasında üretim ve tüketim miktarlarında genel olarak artış eğilimi gözlemlenmektedir. Tavuk eti üretimi 2018 yılında 2.157.000 ton iken, 2023 yılında 2.329.000 tona ulaşmıştır. Bu dönemde üretimde dalgalanmalar yaşanmakla birlikte, 2022 yılında 2.418.000 ton ile en yüksek üretim miktarına ulaşılmıştır. Aynı dönemde ithalat miktarları ise görece düşük düzeyde kalmış, yıllar itibarıyla 41.000 ila 67.000 ton arasında değişmiştir. Toplam arz, 2018 yılında 2.208.000 ton iken, 2023 yılı itibarıyla 2.250.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Tavuk eti kullanımına bakıldığında, yurt içi tüketim 2018 yılında 1.710.000 ton iken, 2023 yılında 1.800.000 tona çıkmıştır. Yıllar içinde iç tüketime paralel olarak ihracat mik-

tarlarında da artışlar gözlenmiştir. 2018 yılında 498.000 ton olan ihracat, 2022 yılında 665.000 tona yükselmiş, 2023 yılında ise 494.000 ton olarak gerçekleşmiştir. Bu veriler, Türkiye'nin tavuk eti sektöründe hem iç pazarın hem de dış pazarın önemli ölçüde canlılığını koruduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin toplam yumurta tavuğu sayısında 2010'dan 2023'e kadar belirgin bir artış yaşanmıştır. Ancak, bu artış her bölgede aynı hızda olmamıştır. Bazı bölgeler (Ege, Batı Anadolu, Doğu Marmara) üretimlerini arttırırken, bazı bölgelerde (Batı Karadeniz, Orta Anadolu) azalma ya da duraklama gözlemlenmiştir. 2023'te toplam yumurta tavuğu sayısı 114.477.000 adet olarak belirlenmiştir. 2023 yılı itibarıyla, Türkiye'de yumurta tavuğu varlığı açısından en yüksek sayıya sahip il, 14.6 milyon adet ile Afyonkarahisar olmuştur. Bu il, toplam üretimin %12.8'ini karşılamaktadır. Afyonkarahisar'ı, 12.2 milyon adetle Manisa, 10.7 milyon adetle Konya ve 6.3 milyon adetle Gaziantep izlemektedir. Türkiye'de iç talep, tamamen yerli üretimle karşılanmakta olup, yumurta tüketimi yalnızca yerli üretimle sağlanmaktadır. Türkiye'de yıllık kişi başı yumurta tüketimi 2017 yılında 10.6 kg iken 2023 yılında 15.11 kg olmuştur.

2017–2023 yılları arasındaki verilere göre, Türkiye'de tavuk yumurtası üretimi genel olarak artış eğiliminde olup 2017'de 1.205 bin ton olan üretim, 2023'te 1.254 bin tona ulaşmıştır. İthalat oldukça sınırlı seviyelerde kalmış ve toplam arzın çok küçük bir kısmını oluşturmuştur. İç tüketim yıllar içinde istikrarlı şekilde artarken, 2023 yılında 1.055 bin tona yükselmiştir. Buna karşın, ihracat miktarlarında düşüş gözlenmiş ve 2017'de 350 bin ton olan ihracat, 2023'te 201 bin tona gerilemiştir. Veriler, Türkiye'nin yumurta üretiminde büyük ölçüde iç piyasaya odaklandığını ve üretim kapasitesiyle yurtiçi talebi karşılayabildiğini göstermektedir.

2005–2023 yılları arasındaki Türkiye'nin damızlık ve kuluçkalık tavuk yumurtası ihracat ve ithalat verileri incelendiğinde, dış ticarete genel olarak ihracatın ithalattan daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. 2005 yılında 2.554 ton olan ihracat miktarı, istikrarlı bir artışla 2023 yılında 44.367 tona ulaşmıştır. Bu artış, Türkiye'nin damızlık ve kuluçkalık yumurta üretim kapasitesinde ciddi bir gelişim sağladığını ve uluslararası pazarda daha rekabetçi hale geldiğini göstermektedir. Özellikle 2020 sonrası dönemde yıllık ihracat 30.000 tonun üzerinde gerçekleşmiş, bu da sektörün sürdürülebilir ihracat gücünü ortaya koymuştur. İthalat verilerine bakıldığında ise 2005 yılında sadece 777 ton olan ithalatın, 2021 yılında 2.506 tonla en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir. 2022 yılında ithalat 3.672 tona çıkarak en yüksek değeri görmüş, ancak 2023'te 2.248 tona gerileyerek bir düşüş kaydetmiştir. Bu durum, Türkiye'nin damızlık materyal ihtiyacını yurt dışından temin etmeye devam ettiğini, ancak üretimdeki ilerlemelere bağlı olarak zamanla bu bağımlılığın dalgalı da olsa azalma eğilimi gösterebileceğini ortaya koymaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'nin damızlık ve kuluçkalık yumurta sektöründe ihracatçı kimliğini güçlendirdiği, ancak stratejik genetik materyal temininde hâlâ dışa bağımlılığını tamamen aşmadığı söylenebilir.

DİKKAT EDELİM

Damızlık materyal olarak dışa bağımlılığı-mız hala devam etmektedir.

BÖLÜM ÖZETİ

Tavukçuluk sektörü, geleneksel aile tipi üretimden sanayi ölçekli entegre sistemlere geçerek büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Başlangıçta kırsal yaşamla bütünleşmiş, küçük ölçekli ve serbest sistemlerle yürütülen yetiştiricilik, artan nüfus, kentleşme ve değişen tüketim alışkanlıklarıyla birlikte ticari boyuta taşınmıştır. Genetik ıslah, yapay kuluçka, yemleme, sürü yönetimi ve hastalık kontrolü gibi alanlardaki bilimsel gelişmeler sayesinde üretim verimliliği artmış, maliyetler düşmüş ve sektör sanayileşmiştir. Modern tavukçulukta yüksek verimli hibritler kullanılmakta, erkek civcivlerin ayrılması gibi uygulamalarla üretim daha etkin hale getirilmektedir. Küçük işletmeler yerini büyük kapasiteli entegre çiftliklere bırakmış, üretimden kesime kadar tüm süreçler büyük şirketlerce yürütülür olmuştur. Otomasyon ve dengeli yemleme teknikleri sayesinde verimlilik artarken, ileri işleme teknolojileri ile ürünler pratik tüketime uygun formlara dönüştürülmüştür. Bugün tavukçuluk, düşük maliyetli üretim, sürdürülebilirlik ve lojistik avantajlarıyla modern hayvancılığın en dinamik sektörlerinden biri haline gelmiştir. 2022 itibarıyla dünya genelinde 28.3 milyar kanatlı hayvan bulunmakta, bunun %93.8'ini tavuklar oluşturmaktadır. Aynı yıl dünya kanatlı eti üretimi 139.2 milyon tona ulaşmış; bunun %88.8'i tavuk etidir. Özellikle Asya'da artan tüketim eğilimleri ve kanatlı hayvancılığının düşük karbon ayak izi, tavuk eti talebini artırmıştır. ABD, Brezilya ve Çin en büyük üreticilerdir. 2023'te kişi başına tavuk eti tüketimi en yüksek ülke 42.5 kg ile İsrail olmuştur. Yumurta üretimi ise 2022'de 932 milyon ton olarak gerçekleşmiş, Çin lider üretici konumundadır. Yumurta, yüksek besin değeri nedeniyle önemli bir hayvansal gıdadır. Türkiye'de 2023 yılında 373.8 milyon kanatlı hayvanın %98.6'sı tavuktur. Et tavuğu üretimi yoğun olarak Manisa, Balıkesir, Sakarya ve Bolu'da yapılmaktadır. Tavuk eti üretimi 2018–2023 arasında artış göstermiştir. Yumurta üretiminde Afyonkarahisar, Manisa ve Konya başı çekmektedir. 2023'te kişi başı yumurta tüketimi 15.11 kg olmuştur. Türkiye damızlık ve kuluçkalık yumurta ihracatında güçlenmekle birlikte, genetik materyal açısından dışa bağımlılığı sürmektedir.

GÖZDEN GEÇİRELİM

1. Aşağıdakilerden hangisi tavuk yetiştiriciliğinin avantajlarından biri değildir?

- A) Kısa sürede cinsel olgunluğa ulaşmaları
- B) Sadece verimli arazilerde yapılabilmesi
- C) Yemden iyi yararlanma özellikleri
- D) Yan ürünlerinin farklı alanlarda değerlendirilebilmesi
- E) Küçük alanlarda yüksek verim alınabilmesi

2. Aşağıdakilerden hangisi tavukçulukta modernleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır?

- A) Tavukların serbest gezen sistemde beslenmesi
- B) Erkek ve dişi civcivlerin birlikte büyü-tülmesi
- C) Doğal kuluçka yöntemlerinin yaygınlaşması
- D) Hibrit ırklarla daha planlı ve yüksek verimli üretim yapılması
- E) Küçük ölçekli aile işletmelerinin yaygınlaşması

3. Aşağıdakilerden hangisi, dünya genelinde tavuk eti tüketiminin artış nedenlerinden biri değildir?

- A) Tavuk etinin diğer et türlerine göre daha ekonomik olması
- B) Kanatlı hayvan üretiminin düşük karbon ayak izine sahip olması
- C) Tavuk yetiştiriciliğinin kısa sürede yapılması
- D) Tavuk etinin kırmızı etten daha yüksek oranda demir içermesi
- E) Asya ülkelerinde tavuk eti talebinin artması

4. Aşağıdakilerden hangisi, 2023 yılı itibarıyla Türkiye’de en fazla et tavuğu varlığına sahip il olarak kaydedilmiştir?

- A) Afyonkarahisar
- B) Balıkesir
- C) Bolu
- D) Manisa
- E) Sakarya

5. Aşağıdakilerden hangisi, 2023 yılı itibarıyla Türkiye’de yıllık kişi başı yumurta tüketimini doğru olarak vermektedir?

- A) 10.6 kg
- B) 12.3 kg
- C) 13.5 kg
- D) 15.1 kg
- E) 16.8 kg

Yanıt Anahtarı: 1-B, 2-D, 3-D, 4-D, 5-D

Kaynakça

- Aksoy, F.T. (1999). Tavuk Yetiştiriciliği. 3. Baskı. Şahin Matbaası, Ankara.
- BESD-BİR. (2023). Beyaz Et Sanayiciler ve Damızlıkçıları Birliği, www.besd-bir.org.tr. Erişim Tarihi: 10.12.2024
- FAO. (2024). Food and Agriculture Organization of the United Nations Web Sitesi: www.fao.org.tr. Erişim Tarihi: 10.12.2024
- Ülaç, Z.N. (2024). Kümes Hayvancılığı Durum Tahmin Raporu 2024. TEPGE, Yayın No: 402.
- IEC. (2024). International Egg Commission, www.internationalegg.com.tr. Erişim Tarihi: 10.12.2024
- OECD (2023). OECD-FAO Agricultural Outlook 2023-2032. <https://www.oecd-ilibrary.org>. Erişim Tarihi: 10.12.2024
- TÜİK. (2024). Türkiye İstatistik Kurumu. www.tuik.gov.tr. Erişim Tarihi: 10.12.2024
- Türkoğlu, M., Sarıca, M. (2014). Tavukçuluk Bilimi (Yetiştirme. Besleme. Hastalıklar) Bey Ofset Matbaacılık. 4. Baskı. Ankara.
- Şenköylü, N. (2001). Modern Tavuk Üretimi. Anadolu Matbaası. 3. Baskı. Tekirdağ.